

Beynəlxalq səviyyədə qlobal nəqliyatlarda bütün diqqət Orta Dəhlizləri etrafında formalaşır. Cinin "Bir kəmər, bir yol" layihəsinə ilk günlərdən dəstəkləyen Azərbaycan bu təşəbbüsün əsas tərəfdəşlərindən olmaqla Orta dəhlizin mühüm həlqələrindən olan Zəngəzur dəmir və avtomobil yollarının açılması istiqamətində səylərini artırır. Bu məqsədlə Horadiz-Zəngilan-Ağbənd dəmir yolu xətti və Horadiz-Cəbrayıll-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolunun inşasına daha çox diqqət göstərilir. Dəhlizlə bağlı beynəlxalq ictimaiyyətin rəyi də belədir ki, Zəngəzur dəhlizinin bərpası ilə təkçə regionda deyil, beynəlxalq nəqliyyat-infrastrukturunda yeni real illar yaranacaq. Dövlətlərərəsi yüksək və sənəsinin daşımalarında en müasir, səmərəli metodlardan istifadə etmək əməkdaşlığı şaxələndirmə formulunu təkmilləşəcək. Xatırladaq ki, ümumi uzunluğu 110,4 kilometr və 8 stansiyadan ibarət olan Horadiz-Zəngilan-Ağbənd dəmir yolu xəttinin gələn il istismara verilməsi nəzərdə tutulur. Horadiz-Cəbrayıll-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolunun tikintisi də sürətlə davam etdiridir.

Respublikamızın digər bölgələri ilə Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında birbaşa dəmir yolunun bərpası region üçün də önəmlü töhfə olacaq. Strateji əhəmiyyətli Zəngəzur dəhlizinin bərpası ilə Rusiya-Türkiyə, Rusiya-İran, Rusiya-Ermənistan arasında yaranan əlaqə ilə tərəfdəş ölkələrin siyasi, iqtisadi, ticari əməkaşlığı yeni istiqamətlər üzrə inkişaf etdiriləcək. Bu dəhliz Azərbaycanla Türkiyənin birge layihəsi olan Bakı-Ceyhan-Qars dəmir yolu ilə yanaşı, ikinci dəmir yolu xətti kimi bölge dövlətləri arasında rabitə yaratmaqla Cənubi Avropa ilə Asiyani birləşdirən köprü olacaq. Regionda sabitliyə və qarşılıqlı əməkdaşlıqla mühüm töhfələr verən Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı həyata keçirdiyi siyasetin əsasını da birge fealiyyət prinsipləri təskil edir.

III Şuşa Qlobal Media Forumunda dünyada baş verən siyasi, iqtisadi hadisələr, qlobal layihələrin birləşdirici, bağlılıq rolu ilə bağlı açıqlamaları ilə diqqəti cəlb edən Prezident İlham Əliyev Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyətini "Burada səhəbət təkçə tranzitdən getmir. Biz dəhlizlər, dəmir yolları haqqında danışanda tranzit və tranzit ödəmələri haqqında danışlığımız düşüncələ bilər. Tranzit ödəmələri, əlbəttə ki, vacibdir, o, ölkəni gücləndirə bilər. Ancaq əsas məsələ tranzit məşru boyu infrastrukturun və sahələrin yaradılmasıdır ki, o sahələr eləvə sərməyə cəlb edə bilər" sözləri ilə ifadə etməklə layihənin gerçekleşməsini bölgədə sabitliyin və təhlükəsizliyin təminatı üçün başlıca şərt adlandırıb: "Bu gün regionumuz, Mərkəzi Asiya regionu, Cənubi Qafqaz, ondan Şərqi və Qərbədə yerləşən ölkələr sabit dövlətlərdir. Xüsusilə də Qarabağ münaqişəsi başa çatandan sonra sabitlik, təhlükəsizlik və inkişaf üçün perspektivlər daha aydın və genişdir. Yəni bu, bağlılıq layihələrinin təşviqi baxımdan mühüm amildir. İkinci amil qonşularla xoş münasibətlərdir. Bu olmadığı təqdirdə ölkə tranzit ölkə ola bilməz və biz burada qonşularımızla deyil, qonşularımızın qonşuları ilə də yaxşı münasibətlərə malik olmalıdır. Bu sahədə də fəal diplomatik fəaliyyət aparılır və bizim etibarlı tərəfdəş imicimiz var." Bağlılıq layihələrinin en önəmlisi hesab olunan Zəngəzur dəhlizini çox geniş coğrafiyanı birləşdirən, Şərqi Qərbi Avropaya qədər uzanan və müxtəlif ölkələr arasında qarşılıqlı anlaşma yaradacaq Orta Dəhlizin tərkib hissəsi adlandırılmalıdır.

Dövlət başçımız əlavə olaraq "Səhəbət beynəlxalq tranzit dəhlizdən gedir. Biz nəqliyyat və logistika infrastrukturuna çox fəal sərməyə qoyuruk. Son iller milyardlarla dollar sərməyə qoyulub, Xəzər dənizindən en böyük beynəlxalq ticarət limanı tikilib, indi biz onu genişləndiririk, onun yüksəkaldırma qabiliyyətini 25 milyon tona çatdırırıq" söyləməklə onu da vurğulayıb ki, müasir infrastrukturun qurulması nəticəsində Azərbaycan ərazisindən tranzit daşımaların həcmi artır. Həmçinin rəqəmsallaşma prosesi gedir, gömrük inzibatiçiliyi sadələşdirilir. Cənubi Qafqazda baş-

Qlobal əməkdaşlıq körpüsü

Azərbaycan "dəhliz müharibəsi"ndə də söz sahibi olacaq

verən geosiyasi dəyişikliklər, digər tranzit məsrlətlərin vacibliyinin aktuallığından məqamda Zəngəzur dəhlizinin potensialını ilkin mərhələdə 15 milyon ton yük səviyyəsində qiymətləndirmək təşəbbüsü iqtisadi əməkdaşlıqla laiqli töhfə kimi dəyərləndirilir.

Əhatə etdiyi coğrafi ərazi baxımından böyük əhəmiyyətə malik, Ermənistan ərazisindən keçərək Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə respublikamızın digər bölgələrini birləşdirəcək, oradan Körfezə çıxış yolu ilə İran ərazisindən keçərək Zəngəzur dəhlizinin reallaşması ilə Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinin başqa istiqamətini də reallaşdırmaq mümkün olacaq. "Təkce hamının haqqında danışlığı bir istiqamətə - Rusiyadan Azərbaycan vasitəsilə İrana, Rəşte deyil, hem de Şərqi Zəngəzur və Zəngəzur bölgəsinin digər hissələrindən İrana, oradan da Türkiyəye. Ona görə də yük axınının həcminin artırılması üçün böyük perspektivlər açılır" söyləyən Prezident İlham Əliyev dəhlizlə bağlı tərəfdəş ölkələrlə aparılan danışqların, müzakirələrin əhəmiyyətini də vurğulayıb.

Artıq Cindən Azərbaycan ərazisi vasitəsilə yükdaşımaların həcminin artması ilə bağlı proqnozlar reallaşır. Xəzər dənizinə çıxacaq Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan-Türkmenistan dəmir yolu yenidən tikilir. Bakı limanında qəbul olunan yüklerin Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu ilə Gürcüstənən keçməkən Tərəfdəşlik və dəmir yolu ilə Aralıq dənizi limanlarına Zəngəzur dəhlizivəsili gəndərilməsinin faydaları etiraf olunur.

Bölgənin infrastrukturunu yenileyəcək nəqliyyat vasitələrinin manəsiz hərəkəti ilə bağlı imzaladığı bəyanatlarla üzərinə götürdüyü öhdəliyə əməl etməyən Ermənistan hələ də Zəngəzur dəhlizinin bərpası ilə bağlı susunluğunu, fəaliyyətsizliyini davam etdirir.

Prezident İlham Əliyevlə Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan arasında keçirilən Əbu-Dabi görüşündə əsas principial məsələ kimi Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı müəyyən razılılaşma elə olunsa da başqalarının rəyi ilə hesablaşan İrəvanın "təreddüb siyaseti" gündəmdədir. Zəngəzur dəhlizinin bərpasına "səbirli" münasibət göstərən, gözləmə mövqeyi ilə tranzit ölkə şansını qaćıran Ermənistan bu məsələ ilə bağlı mövqeyini deyişməsə təkçə nəqliyyat sahəsində deyil, müəyyən dərəcədə siyasi arenada da təcridə üzüleşəcək.

Tarixən qonşu ölkələrlə qarşılıqlı əmək-

daşlıq şəraitində yaşamağa üstünlük verən Azərbaycan bu gün də mövqeyinə sadıqdır. Xarici siyasetini "Təkçə qonşu ölkə ilə deyil, qonşunun qonşusuna da hörmət prinsipi" əsasında formalasdırı Azərbaycan Zəngəzur dəhlizinin açılmasına da humanizm, xeyirxahlıq mövqeyindən yanaşır. Torpaqlarımız 30 il Ermənistanın işğalı altında qaldığı müddədə İsləm ölkəsi olsa belə Azərbaycana qarşı riyakar siyaset yeridən, Ermənistanın her cür yardım göstərən İran İsləm Respublikası dəhlizin bərpası ilə bağlı danışqlarda da "qırımız xətt" siyasetini açıq-əşkar belli edir. Bölgədə sabitliyin etibarlı qaranti, infrastrukturun yenilənməsinə xidmət edən, nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz herəketi üçün etibarlı zərər yaradan Azərbaycanın təşəbbüslerinin gerçəkləşməsinə engel törədir. Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bölgədə yeni türk birliliyinin formalasacaqından qorxduğu üçün hayllara Fransadan daha çox yardım edən İran bilir və bilməlidir ki, Zəngəzur dəhlizi açılacaq. Bu yolu Orta Dəhlizə böyük töhfə adlandıran Çin, Türkmenistan, Qazaxıstan, Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, hətta bu gün enerji böhrəni yaşıyan Avropanın əksər ölkəleri Azərbaycana öz dəstəklərini nümayiş etdirirler.

Fars telekanalı SNN-ə müsahibəsində Ermənistan-İran münasibətlərinin əhəmiyyətini şərh edən İran parlamentinin Milli təhlükəsizlik və xarici siyaset komitəsinin nümayəndəsi İbrahim Rezai Zəngəzur dəhlizi"nın bərpası ilə regionda mümkün dəyişikliklərden narahatlıqla bəhs edib. "Əvvələ, Ermənistan bizim dostumuz və strateji tərəfdəşimizdir. İrəvanda hansı gücdən asılı olmayaq, biz həmişə Ermənistanla ən yaxşı münasibətlər saxlamışq" söyləyən Rezai bildirib ki, ikitefəli görüşlərde Zəngəzur dəhlizi məsələsi birbaşa gündəmə getirilməsə də, Tehran prosesi diqqətə izləyir: "Azərbaycanın israr etdikləri həyata keçərsə, qonşularımızdan birini itirə bilerik. Bu, regional geosiyasında İranın milli maraqlarına birbaşa zidd olan dəyişikliyə getirib çıxaracaq". Yəni, İsləm dinində hörmətlə əməl olunan "müsəlman müsəlmanın dostu, qardaşdır" müdrik kələməni "erməni sevgisi" ilə əvəz edən Rezai'nin sözlerinin izahına ehtiyac yoxdur. O, həmçinin əlavə edib ki, İran və Ermənistan həm hökumətlər səviyyəsində, həm də xalqlar arasında ticarət və sabit əlaqələri inkişaf etdirib. İrəvən dənizində erməni icması ölkənin içtimaiyyəti və mədəni həyatında mühüm rol oynayır:

"Niye qonşularımızdan birini itirməliyik?" söyleyən deputatin İsləm həmrelyinə yanaşma tərzi elə ermanıcıdır.

Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bağlı Zəngəzur (Sunik) sahiləri ilə görüşündə Azərbaycanı Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirən yolu açılmasının vacibliyindən danışan Ermənistan prezidenti Vaaqn Xaçaturyan bildirib ki, əgər biz Sünikin qapılalarını aça bilsək gələcək bize inkişaf üçün böyük imkanlar təqdim edəcək. Ermənistan da başa düşürər ki, Zəngəzur dəhlizi Azərbaycan və Türkiyə üçün prioritətdir. Üstəlik, dəhlizin açılmasında maraqlı olan böyük güclər də var. Belə bir şəraitdə İrəvan sonsuza qədər müqavimət göstərə bilmez. Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın "sühl kəsişməsi" kimi sərəm idəyasını əhəmiyyətsiz layihə adlandıran Prezident İlham Əliyev Ermənistanın müxtəlif əsərlərə vaxt uzatmağa, beynəlxalq əhəmiyyətli əsərlərə dairələrdə cırıkin kampanyaların aparılmasına rəvac verdiyiğini açıqlayıb.

Bəlli ki, resmi İrəvana Qərbədən, Rusiyadan kifayət qədər təzyiq göstərilir. Belə vəziyyətdə qalan Ermənistan üçün Azərbaycanla Türkiyə etibarlı nefəsdir. Maraqları eyni olan Azərbaycanla Türkiyə kənar qüvvələrin Cənubi Qafqaza müdaxiləsinə yol verməyəcək. Belə ki, Ermənistan destruktiv ritorikasından el çəkməli, Zəngəzur dəhlizinin açılması üçün siyasi iradə ortaya qoymalı və kənar təsirlərdən uzaqlaşmalıdır. Prezident İlham Əliyevin dəfələrlə bildirdiyi ki, Cənubi Qafqazda Azərbaycanın rəyi olmadan heç bir layihə reallaşma bilmez. "Biz isteyirik ki, Cənubi Qafqazda sühl olsun, əməkdaşlıq olsun, onlar bize mane olmasınlar. Onlar Türkiyə ilə Azərbaycan arasında coğrafi mane kimi fealiyyət göstərməsinlər. Zəngəzur dəhlizi açılmalıdır və açılacaqdır. Onları bunu nə qədər tez başa düşsələr, o qədər de yaxşıdır. Biz belə vəziyyətdə qala bilmerik. Biz Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvana niyə müxtəlif, başqa yollarla getməliyik? Bizim birbaşa əlaqəmiz olmalıdır və bu əlaqə Ermənistanın suverenliyini şübhə altına qoymur" söyləyən Prezident İlham Əliyevin dünya siyasetinin aktual problemi olan "dəhliz müharibəsi"ndə də son sözün sahibi olacağına eminlik daha inandırıcıdır.

Xuraman İsmayılovqızı